

הלכות שבת סימן שעה

שעה דין חצרות הפתוחות זו לזו, ובו ה' סעיפים :

א אשלש חצרות (א) פתוחות זו לזו (ב) בפתוחות לרשות הרבים, וערכה כל אחת מהחצונות עם האמצעית והחצונות לא ערכו וחד, החצונות אסורות זו עם זו, והאמצעית מתרת עם כל אחת מהן וכן מותרות עמה. **יבמה** דברים אמורים, בשעתה האמצעית (ג) גרוכה פזו וערוכה פזו "א" שנתנו החצונות עריבן (ד) באמצעית (ד) בשני בתיים, אבל אם נתנו שתי החצונות עריבן באמצעית (ה) בבית אחד, (ו) שלשון מתרת זו עם זו : ב' שתי חצרות זו לפניו מזו (ז) ופנימית פתוחה לחיצונה והחיצונה למבוי וגש לפנימית דריסת רגל על החיצונה, אם ערכה פנימית (ח) לעצמה ולא החיצונה, או שערכה כל אחת לעצמה ושכח אחד מהחיצונה ולא ערב, (ט) פנימית מתרת (י) והחיצונה אסורה. ערכה חיצונה ולא פנימית, או שערכה כל אחת לעצמה ושכח אחד מהפנימית ולא ערב, [*] (יא) שתיהן אסורות. ערכה (יב) כל אחת לעצמה, כל אחת (יג) מתרת בהצדה : ג' ערבי ביהד ונתנו עריבן בחיצונה ושכח אחד בין מן הפנימית בין מן החיצונה ולא ערב, (יד) שתיהן אסורות (טו) עד שיבטל רשותו. ואם נתנו עריבן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא ערב, (טז) שתיהן אסורות, אבל אם שכח אחד מן החיצונה ולא ערב, (יז) פנימית מתרת : ד' אם נחיד דר בפנימית ונחיד בחיצונה

א שלש חצרות (א) פתוחות זו לזו (ב) בפתוחות לרשות הרבים, וערכה כל אחת מהחצונות עם האמצעית והחצונות לא ערכו וחד, החצונות אסורות זו עם זו, והאמצעית מתרת עם כל אחת מהן וכן מותרות עמה. יבמה דברים אמורים, בשעתה האמצעית (ג) גרוכה פזו וערוכה פזו "א" שנתנו החצונות עריבן (ד) באמצעית (ד) בשני בתיים, אבל אם נתנו שתי החצונות עריבן באמצעית (ה) בבית אחד, (ו) שלשון מתרת זו עם זו : ב' שתי חצרות זו לפניו מזו (ז) ופנימית פתוחה לחיצונה והחיצונה למבוי וגש לפנימית דריסת רגל על החיצונה, אם ערכה פנימית (ח) לעצמה ולא החיצונה, או שערכה כל אחת לעצמה ושכח אחד מהחיצונה ולא ערב, (ט) פנימית מתרת (י) והחיצונה אסורה. ערכה חיצונה ולא פנימית, או שערכה כל אחת לעצמה ושכח אחד מהפנימית ולא ערב, [*] (יא) שתיהן אסורות. ערכה (יב) כל אחת לעצמה, כל אחת (יג) מתרת בהצדה : ג' ערבי ביהד ונתנו עריבן בחיצונה ושכח אחד בין מן הפנימית בין מן החיצונה ולא ערב, (יד) שתיהן אסורות (טו) עד שיבטל רשותו. ואם נתנו עריבן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא ערב, (טז) שתיהן אסורות, אבל אם שכח אחד מן החיצונה ולא ערב, (יז) פנימית מתרת : ד' אם נחיד דר בפנימית ונחיד בחיצונה

שפתיהן לא לעצמה, וסוגית פתח ויבמה ששאלה ללשון ב' שם במשנה

באר היטב

(ה) באמצעית. דאז נמי כאלו פתחו דברים באותו בית, ונחיד ונחיד פתח
הטוב : (ג) פנימית. דאז נמי כאלו פתחו דברים באותו בית, ונחיד ונחיד פתח
החיצונה בפנימית, אברה לר' חתני שדרותיך ולא לעצמה :

ואף שיש להם חלק בפנים אין כן פתח, וכן פתח כן חוץ לעד לטעם דהוה עדי
השני באוהים (ועיי' שכתב דכיון משמע שרצה לטעם כדור ישי לא לר' חלק פתח פתח חוץ לעד, וכן סמך שם, וקפי טעם
השני באוהים נראה דא"כ צריך אברה נראה דנעריב כנר, שנה מורה שלא חלק צד, וכן לקמן דבריו ה"ב שכתב שאין יכולים לעב

שערי תשובה

[*] שתיהן אסורות. ותשע, דרגל האסורה במקומה אסורה שלא במקומה. ועין
בשו"ת חתם ד"ר סימן י' שכתב : בעצמות שהם מקפות חומה או ע"י צה"פ דמתייר
לטעם. וזוין למקום זה דברים קצת יחודים שאין להם סתם הערב וסם עריבים בשבת
לכא למקום ספק בשלטי. לא שם זה רגל האסורה בו, דנראה דמער הפנימית
שאין להם קיום לצאת רק דרך החיצונה, משא"כ בזה שיהיו לזכות בב"כ שירצה, ואף שיש להם חלק בפנים אין כן פתח, וכן פתח כן חוץ לעד לטעם דהוה עדי
השני באוהים (ועיי' שכתב דכיון משמע שרצה לטעם כדור ישי לא לר' חלק פתח פתח חוץ לעד, וכן סמך שם, וקפי טעם
השני באוהים נראה דא"כ צריך אברה נראה דנעריב כנר, שנה מורה שלא חלק צד, וכן לקמן דבריו ה"ב שכתב שאין יכולים לעב

משנה בורכה

שהאחד שלא נתן חלק בערוב אסור על השאר, אם לא שישטל
אח חלקי להם : (יא) שתיהן אסורות. דקניא לן רגל האסורה
במקומה אסורת שלא במקומה (יב) שיש לו דריסת רגל שם, אם לא
שיבטל את רשותו לבני הפנימית (יג) וגם רשות דריסת הרגל
שיש לו בחיצונה לבני חיצונה : (יב) כל אחת וכו'. רגל
המתרת במקומה אינה אסורת שלא במקומה : (יג) מתרת
בהצדה. רוצה לומר, שאין הפנימי אסור על בני החיצונה אף
שיש לו דריסת הרגל עליו : ג' (יד) שתיהן אסורות. שאם
השוכח הוא אחד מן הפנימית, בודאי אסור על החיצונה כיון
שאסור במקומו, ואכלו אם השוכח מן החיצונה, אז החיצונה
ודאי אסורה, וגם הפנימית אסורה אף שאין לחיצונה דריסת
הרגל עליה, דכיון שערכו חדר הרי היא כמו שפחה בחיצונה
ואסורת עליה, ולא מהני בזה שישטלקו מבני החיצונה ותקנה
פחתה, דהא לימא לעריכה גבה, ועקר בערוב משום הינה, דכיו
כאלו דר במקום הערוב : (טו) עד שיבטל רשותו. רוצה לומר,
לשני החצרות, וכמבאר בסמך שפא : (טז) שתיהן אסורות.
דכתבא ששיבא, אם לא שישטל רשותו לשני החצרות, אבל אם
יבטל רק לבני הפנימי לא מהני : (ג) אפילו אם ירצו להסתלק
מהחיצונה ולסגור פתחה [אחרונים] : (יז) פנימית מתרת. ויכולה
היא להסתלק מהחיצונה, דאז נמי כאלו פתחו דברים באותו בית, ונחיד ונחיד פתח
אצלה. ואף על גב דמתחלה נשתתפו יחד, יכולה לחזור בה ולומר
לה : לחקוני שפתיהן ולא לעצמה, כי לא הנה בדעתו שישנה

שער הצינן

ערבו, או שנתת ערכה לעצמה (השנה וזה מרבי בשעתה עשו גמול לא ערכה, זו שלא ערכה אסורה ושערכה סתרת וכן לענין עינה, סלוי במי
שעשה שעהו, ודע, דהשפטי תרין הפקדונות ששעריהן כסן ¹⁸ שכתב דאם ערכה וכו' וספרת אותה שעשה גמול לשפך להדיא, שרבים מאחרונים
השינו על זה, וספרת שכתב וכו' ונע"א למינים וכו' וכו' : (ה) עלית שבת ואלה רב : (ג) דאם יבטל רק רשותו לבני הפנימית, רק פנימית מתרת
ולא החיצונה, דכיון דהוא בעצמו אסור להוציא מביתו לחצור, כמבאר בסמך שפא סעיף ב, אינן חיי רגל האסורה במקומה ואסור שלא
במקומו דריסת רגלו, וכן מוכח במאמר שרדכי סימן שפא : (ג) אחרי שהענין בא מהם :

הלכות שבת סימן שעה

ביאורים ומוספים

[שעה"צ ס"ק ה]

ובענין ההשקפה הנהגה שפסקה"ק קטן ב' (8) וכו', שכתבם נאמרין

השינוי על זה⁽⁹⁾.

(8) שכתב שאם בני העליה שלא עשו גומא עירבו לעצמם, הריהם נחשבים לרגל המותרת במקומה שאינה אוסרת שלא במקומה [כמו שכתב השו"ע לקמן סי' שעה ס"ב], ומותר לזו עשייתה גומא לשפוך ישרות מבינם לגומא. אבל בשלא עירבו לעצמם שהם רגל האסורה במקומה, צריכים בני העליה שעשו גומא לשפוך את המים על המרפסת, ומשם ירדו המים מעצמם לגומא.

(9) התוספת שבת (ס"ק ב) הקשה, שדין רגל המותרת והאסורה נאמר רק בחצרות שהן זו לפניו מזו, שלבני הפנימית יש רק מעבר דרך החיצונה, והדיון הוא האם רגלם אוסרת על החיצונה, או שכיון שעירבו לעצמם הרי הם כמסתלקים מהחיצונה, מה שאין כן כאן שהחצר עומדת לתשמיש שתי העליות בשוה, מה שבני עליה אחת עירבו במקומם אינו נחשב שסילקו את עצמם מהחצר, שהרי החצר משמשת לשתיים בשוה, ולפיכך אף שהיא רגל המותרת מ"מ אוסרת את החצר, וכתב שיתכן שמשום זה סיים המג"א בצ"ע.

סימן שעה

דין תצרות הפתוחות זו לזו

[משנ"צ ס"ק ב]

ופתוחות לרשות הרבים⁽¹⁾.

(1) ופירש רש"י (עירובין מה' ב' ד"ה פתוחות) שעל ידי כך כל אחת נחשבת רשות לעצמה, ואין להם רשות רגל זו על זו, שאילו החצרות היו זו לפניו מזו תאסור הפנימית על החיצונה, וכדלהלן בשו"ע ס"ב.

[משנ"צ שם]

והוא הדין לשפתות למבוי⁽²⁾.

(2) כן היא גירסת הטור, והקשה הבי"י מדוע שינה מלשון המשנה (עירובין מה' ב') שפתוחות לרשות הרבים, ונשאר בצ"ע והעני אלמג' (ס"ק 8) תירץ, שהטור כתב לשון זה כדי לחדש שאין האמצעית יכולה להיעשות שליה של הפנימית לערב עם החיצונה, אפילו באופן שהחצרות לא עירבו בפני עצמן, ועל ידי העירוב יהא מותר להם להשתמש בחצרות ובמבוי (כגון באופן שבמבוי יש רק את שלושת החצרות האלו), ואם כן לפנימית יש רשות גדול בעירוב, משום שעל כל פנים יש בעירוב גם צד חובה מצד ריבוי הדיורים, ומ"מ באותה חצר ודאי מועיל לזכות שלא מדעת משום שנחשב זכות גמורה, כדלעיל סי' שסו ושס"ד, וראה בב"ח (ד"ה שלש) שתירץ באופן אחר, ומה שהקשה בענין אלמג' (שב' על דבריו).

[משנ"צ שם]

והוא הדין אם החיצונה לבד פתוחה לרשות הרבים⁽³⁾.

(3) ושלא כמו שכתבו רש"י (שם) ורבינו יהונתן (שם יג' ב' בדפי הרי"ף ד"ה אמר רבי שמעון), שאם רק לחיצונה יש פתח לרשות הרבים, הפנימית אוסרת עליה, והקשה הרי"ש (אות א'), שהרי הפנימית עירבה לעצמה, והרי היא רגל המותרת במקומה שאינה אוסרת שלא במקומה, ותירץ המאמר מוד"כ (ס"ק א'), שרש"י פירש כך משום שכן מוכח מהמשנה שהעמידה באופן שכל החצרות

פתוחות לרשות הרבים, ומשמע שבלא זה יהיה אסור אף על פי שהיא רגל המותרת במקומה, ולפי זה נמצא, שהתנא של משנה זו סובר כרבי עקיבא (שם ע"ה, א'), שרגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה.

[משנ"ב ס"ק ג]

ערוכה כזו וצרוכה כזו⁽⁴⁾.

(4) מבואר שחצר אחת יכולה לקבוע את מקוב דירתה בשני מקומות, ולכן יכולה האמצעית ליתן את עירובה בשתי החצרות החיצונות, ולעיל (סי' שעב ס"ק בא) הבאנו את דברי החזו"א בענין זה.

[משנ"ב שם]

ואין צריך חיצונה באמצעית לקבוע פלגו כי ת"א⁽⁵⁾.

(5) ואין אומרים שאחר שהאמצעית עירבה עם החיצונה והן נחשבות לאחת, כשחצרות האמצעית ומערבת עם הפנימית תחשב לשלוחה של החיצונה לערב את כולם יחד, ובטעם הדבר פירשו בגמרא (עירובין מה' ב'), שכיון שרק האמצעית עירבה עם החיצונה ושתי החיצונות לא עירבו יחדיו, גילו בדעתן שאין רצות לערב זו עם זו.

[משנ"ב ס"ק ד]

אכל אם נתנו בשני בתים, לא משפרי החיצונות זו כזו בין דלא מחברי אג"ד⁽⁶⁾.

(6) ומה שמותר לטלטל בחצר האמצעית, ואין אומרים שכיון שנתנו את עירובם בשני בתים הריהו כחצר שיש בה כמה דיורים ושכח אחר ולא עירב שכולם אסורים, פירשו בגמרא (עירובין מה' ב') שאב אמרו דיורין להקל 'שהעירוב מתיר לחצרות לטלטל יחד', יאמרו דיורין להחמיר (בתמיה), כלומר שאין בכוח העירוב לעשות כאילו כולם דרים בחצר האמצעית כדי שיאסרו זה על זה, בין שאינם דרים שם ממש.

וכתב החזו"א (א"ח סי' פה ס"ק ט"ז), שאם חצר אחת עירבה לעצמה והניחה עירובה באחד מבתי החצר, נחשבים כולם כדמים בבית אחר על ידי עירוב זה, ואם חצר זו מערבת לאחר מכן עם חצר אחרת, אפשר להניח את פת העירוב גם בבית אחר שבחצר, ואף שלדעת רב ששת כשהחיצונות נתנו עירוב בשני בתים שבחצר האמצעית, החיצונות אסורות זו עם זו, צריך לימר שאם בני החיצונות נתנו עירוב באמצעית בפירוש על מנת ששלושתן יהיו כחצר אחת, יכולים הם להניח את פת העירוב בחצר האמצעית בשני בתים נפרדים, ורב ששת דיבר באופן שכל אחת מהחיצונות נתנה עירובה בסתם עם האמצעית, שאז אנו אומרים שמן הסתם אין דעתה להתערב עם החיצונה השניה כמבואר בגמרא, ומ"מ בשנתנו בבית אחר (ובכלי אחר) אנו אומרים שמן הסתם דעתם להתערב יחד, אולם ראה במשנ"ב לעיל (סי' שעב ס"ק כ) שחולק על דין זה, ובמה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק ו']

והחיצונה אסורה⁽⁷⁾.

(7) ואם יש ברמלית שמפסיקה בין הפנימית לחיצונה, כתב החזו"א (א"ח סי' פו ס"ק יא) שאינו נחשב כחצר פנימית הפתוחה לחיצונה, וישיב בזה את קשיית השואל בשו"ת רעקא (מהד"ק סי' לה) על המנהג שבאופן שנפסק העירוב אותם הדירים בחצר בית הכנסת מטלטלים שם, והרי זכותם של כל בני העיר להיכנס שם, ואם כן יחשבו בני העיר לרגל האסורה במקומה ויאסרו על בני החצר

המשך במילואים עמוד 29

מילואים הלכות שבת סימן שעו המשך מעמוד הקודם

והאבן העזר (סי' שיג ס"ז) פסק בשעת רש"י, וגם הבית מאיר (סי' שעא ס"א) כתב שיש להחמיר בשעת רש"י, וברעת החזו"א יש מבוכה רבה, שבהרבה מקומות פסק ברש"י (א"ח סי' פ"ז ס"ק ח' וסי' צ' ס"ק יח ו-כו וסי' צ"ב ס"ק א), אמנם בסימנים המאוחרים יותר (סי' צד ס"ק א וסי' צו ס"ק ד) הכריע כתוס', ובסי' צו שם העתיק החזו"א את הכרעת הביה"ד, וכתב בשונה הלכות (סי' שעה ס"ה), שמוסקת דעת החזו"א כתוס', ובספר בינת שנתח (מכתב ו' אות לו) הביא מכתב הגר"ח קניבסקי שכתב "גם אני עמדת על ההערות הנ"ל, וע"ן גם כן בסי' פ"ו ס"ק יח שאז"ל בשעת רש"י, אבל כנראה סימנים אלו נכתבו לפני שעמד עדיין בסוגיא דחורבה, ואחר שהגיע לסוגיא זו ובירר הענינים הסכים להקל, ומצינו אצלו כמה פעמים כה"ג".

ונפקא מינה המצויה בד"ח, בני שעזב את ביתו לשבת [והסירה דעתו מלחזור, כמבואר בש"ע לעיל סי' ש"א], האם מותר לטלטל משאר הבתים או מהחצר לבית זה, ותלוי בנדון האם להלכה דירה בלא בעלים אסורה.

י. כ"ל, אם אחד אינו משתמש כלל והשני בתבן, לכל הדעות נותנין לזה משתמש בתבן.

יא. כ"ל, אם אחד משתמש לתבן והשני בשלשול, נותנין לזה משתמש בשלשול ומשום שתשמישי דירה אפילו בקשה עדיפים על תשמישים שאינם של דירה אפילו בנחתו.

יב. כששניהם משתמשים לתבן, לרש"י צ"ע אם אסור, ולתוס' אין אסור רק בפתח או בשלשול וב"ח שלשטתב רק תשמישי דירה אסור.

[ביה"ל שם]

והפ"ק מוקדם ולא חלק משה' נס"ב דקל ג'ני ש"י⁽²¹⁾.

(21) משמעות דבריו, שסובר שדעת השו"ע ברעת התוס' שדירה בלא בעלים אינה אסורה. אמנם לענין עשרה בתים זה לפנים מזה, באופן שהשנים הפנימיים לא נתנו עירוב, כתב בשו"ע לעיל (סי' שע ס"ק כו) שתלוי הדיו במחלוקת רש"י ותוס' הנ"ל, וכמש"כ שם (ס"ק נא) סתם שאסור לטלטל מהבתים החיצונים לפנימיים, ולכאורה נראה מזה שסובר להלכה כרש"י וצ"ע.

הלכות שבת סימן שעו המשך מעמוד רמו

דרך המרפסת למטה, כיון שהמים יענפו את החצר, ולכן יורידו כלים מלאים במים לחצר על מנת לשופכם בגומא, ונמצא שהם נוטלים מים ששבתו בבית אל החצר [וכן כתב במשני' ס"ק ח].

ז' שפירש שהטעם שאסור לבני העליה שלא עשו גומא לשפוך מימיהם לחצר, שמא מתוך שתתירו להם לשפוך מים לחצר שאינה מעורבת, יבאו להוציא כלים ששבתו בבית לחצר בלי עירוב. מה שאין כן בני העליה שעשו גומא, יודעים הם שהתירו להם לשפוך רק משום שעשו גומא. ולפי טעם זה כתב הפרישה (אות ג), שאין חבול היכן מקום הגומא, וגם אם הגומא רחוקה משתי העליות בשעה, מ"מ רק לבני עליה שעשו אותה מותר להשתמש בה, ולא לבני העליה השניה, מה שאין כן למירוש התוס' מותר רק לאותה עליה שהגומא סמוכה אליה.

פסקו שרק כשבני עליה אחת עירבו ועשו גומא מותרים הם לשפוך מים, והקשה הבית, שהרי בגומא לא הוזכר תנאי זה, ותירץ שמדובר שיש מרפסת לפני העליות שכל בני העליות יוצאים דרכה אל החצר, ועירבו היינו שהדירים שבאותן עליות עירבו ביניהם כדי שיוכלו להוציא כלים ששבתו בבתיהם למרפסת כדי שיוכלו לשפוך את מימיהם שם, והמים יורו אל החצר, אבל אם לא עירבו, אסור להם להוציא את המים למרפסת ולשפוך אותם שם.

[ביה"ל ד"ה ואח"כ]

בבית יוסף ה"עתיק פירש התוספות על סוגיא זו⁽²²⁾, ויש עוד לרמב"ם בפרוש מ"שנה פירוש אחר⁽²³⁾.

ה' שבני העליה עשו את הגומא סמוך לעליותם, ולבני העליה שלא עשו גומא אסור לשפוך מימיהם, לפי שכיון שהגומא רחוקה מהעליה, חששו חז"ל שבני העליה לא ירצו לשפוך מימיהם

הלכות שבת סימן שעה המשך מעמוד 492

הוצרכו לבוא בשבת לתוך היקף חומת העיר הסמוכה כדי ללכת לבית הכנסת, והכתפק, א. האם אנשים אלו נחשבים רגל האסורה במקומה ואסורים בריסת רגלם בתוך העיר את כל בני העיר הדורים בתוך החומה. ב. להצד שהם אוסרים, האם הם יכולים לערב עם בני העיר מחמת ריסת רגלם, או שאין עירוב מתעל לריסת רגל.

ולגבי הספק השני כתב שאין להתיר דבר זה, מאחר שלא נמצא בתלמוד ובפוסקים שיוכל אדם לערב רק את ריסת הרגל ועדיין ישאר אסור לטלטל במקומו.

ולגבי הספק הראשון כתב, שרגל האסורה במקומה שאוסרת שלא במקומה, היינו דוקא באופן שאין לבני הפנימית דרך לחוץ אלא על ידי שעוברים בחיצונה, אבל כאן שבני הבתים שחזו לעיר יכולים ללכת לכל מקום שיחפצו מבלי שיעברו דרך חומת אותה העיר, אין הם אוסרים על בני העיר. והוסיף, שאף שרצונם לבוא ולהתפלל

לטלטל, והרעיקא השיב לו, שכיון שאין חייבים לעבור דרך שם אינם נחשבים לרגל האסורה שאוסרת שלא במקומה, והחזו"א ישב את המנהג, שכיון שנפסק העירוב נחשבת העיר לכרמלית, וכיון שיש כרמלית שמפסיקה בין ביתם של בני העיר לחצר בית הכנסת, לא נחשב שבתם פתוח לחצר בית הכנסת, מה שאין כן בחצר פנימית והיצונה נחשבים בתי הפנימית כפתוחים לחצר החיצונה, וכדבריו כתב רעק"א בהשמוטות (שם).

[משנ"צ ס"ק יא]

ה"ל תאסורה במקומה⁽²⁴⁾ אוסרת שלא במקומה⁽²⁵⁾.

ה' ובאופן שיש לפנימית יציאה לרשות הרבים שלא דרך החיצונה, כתב בשו"ת חתך בית יהודה (סי' י, הובא בשו"ת סי' א) שאינם אוסרים על החיצונה, והביא שכן היה מעשה בק"ק פלאצק, שלאחר שהריפה שהיתה שם לא יכלו לתקן את העירוב, והיהודים שגרו שם

מילואים הלכות שבת סימן שעה

המשך מעמוד הקודם

[משנ"ב ס"ק יב]

הַרְגֵּל הַמְּקַרֵּחַ בְּמִקְוֵה אֵינָהּ אוֹסֵרֶת עַלָּה בְּמִקְוֵה⁽¹⁰⁾.

(10) ובני הפנימיות יכולים לעבור דרך החיצונה, ולענן אם מותר לבני הפנימיות לטלטל מבתי החיצונה אל החיצונה, כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת א"ח סי' לט) שאסור להם, מאידך, החזו"א כתב (א"ח סי' צה ס"ק יז) שבשום פוסק לא הוזכר איסור כזה, ולכן נראה שמותר להם לטלטל מהבתים שבחיצונה אל החיצונה.

[משנ"ב ס"ק טז]

לא מקנינו.

(11) היינו משום שעל ידי שנתרלה החיצונה להיות רגלה בפנימיות על ידי העירוב, חשוכים הם בבני החצר הפנימית, ואם לא יבטל גם להם הרי יאסרו בני החיצונה על הפנימיות (וכדלהלן ס"ק יז).

ואם בערב שבת קורם שקידש היום נפרצה החצר החיצונה לרשות הרבים או לכרמלית, שנמצא שאינה ראויה לערב, כתב החזו"א (א"ח סי' צ ס"ק כה) שבוה אין אומרים שהחיצונה תאסור על הפנימיות, שכן שאין החיצונה יכולה לערב עמה, אין אומרים שנעשו כאחת מחמת שהורגלו לערב יחד, ולכן גם בשבת אחד מהפנימיות אין צריך שיבטל גם לבני החיצונה, כיון שאף ללא הביטול היא מסולקת מהם.

[משנ"ב ס"ק יז]

פנימיות מתקנת.

(12) והחיצונה אסורה מאחר שאחד מהם שכח ולא עירב, ואף אם ביטל השוכח את רשותו, כתב החזו"א (א"ח סי' פה ס"ק ד) שהפנימיות מותרת והחיצונה אסורה, משום שמן הסתם בני הפנימיות ביטלו את שותפותם עם בני החיצונה, שהם אומרים להם, הרי אתם אסורים עלינו עד שיבטל השוכח רשותו, ולתקוני שיתפתן ולא לעוותי, ואם כן נמצא שהחיצונה כלל לא עירבה, אמנם אם ידעו בני הפנימיות שאחד מבני החיצונה לא עירב וסמכו על מה שיבטל את רשותו, חל העירוב לבני שתי החצרות, ואף החיצונה מותרת.

בבית הכנסת שבעיר ויש להם חלק בנחלת ה', אין לומר שמשום כך נשתעבדו בני העיר לדריסת רגלם של בני חוץ לעיר, שהרי בני העיר יכולים לתת להם ספר תורה למקומם ותפלו שם בציבור, ולפי מה שכתב החזו"א בהערה הקודמת, במקרה זה אינם אוסרים גם ללא סבירא זו, שהרי יש כרמלית המפסקת בינם לבין העיר השנייה.

וכן כתב להלכה בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת א"ח סי' לט), שדבר זה פשוט היתר בכל ישראל, והמה קהילות קרשות מוקפות חומה, וקצת יהודים דרים חוץ לחומה ובאים בשבת לבית הכנסת, ואין מוצה פה לאסור, ומסקנת דבריו שכיון שהם דרים חוץ למחיצות ואינם יכולים לערב יחד עם בני העיר, אינם אוסרים עליהם בדרסת הרגל, וכן כתב בשו"ת באר יצחק (א"ח סי' יז), נראה הערה הבאה דעת החזו"א בזה.

והצר פנימיות שיש לה פתח נוסף שפתחו לקרפף, הסתפק החזו"א (א"ח סי' פו ס"ק יט) האם היא אוסרת על החיצונה מדין הגל האסורה במקומה, או שפתח לקרפף אינו נחשב לפתח אחר לענן שיחשב שאין להם דרך בחיצונה.

(9) ולענן מי שאינו יכול לערב, כתב בשו"ת נודע ביהודה (שם) שאינו אוסר, משום שרק מי שיכול היה לערב ולא עירב נחשב לרגל האסורה שאוסרת שלא במקומה, אבל מי שאין באפשרותו לערב אינו אוסר, והביא ראיה מדברי הריטב"א (עירובין נ"ג, ב) שכתב: "כלל גדול הוא זה, שאין לך אוסר על חבירו משום עירוב אלא ביטול לערב עמו ולא עירב".

והוסיף, שגם באופן שלא יוכלו לערב מחמת נכרים שגרים עמכם אינם אוסרים על החיצונה, אולם החזו"א (א"ח סי' צה ס"ק יח) כתב, שכל דברי הריטב"א נאמרו רק כשלא יכלו לערב מחמת שאין להם מחיצות כדין, אבל אם אינם יכולים לערב מחמת נכרים, הריהם נחשבים לרגל האסורה במקומה שאוסרת שלא במקומה, והביא ראיה מדברי הנמרא (עירובין ע"ה, ב) שגם נכרים נחשבים לרגל האסורה שאוסרת על בני החיצונה.

הלכות שבת סימן שפ

המשך מעמוד 494

לביטול, וכטן, א. צריך לשכור את כל רשותו של הישראל, וכמו בביטול שצריך לבטל את כל רשותו, ב. אין מניח לשכור משכירו ולקטנו של בעל הבית או מאורח המתארח עמו או מהמשכיר, כשם שכל אלו אינם מועילים בביטול דבשכירות מנכיר מותר לשכור בכל אופנים אלו. אמנם ראה בשו"ת אבני נזר (א"ח סי' מה ס"ק י) שהדקל בזה, נ. אם לאחר שהשכיר חזר המשכיר והוציא כליו הריהו אוסר, כדין ביטול שנחשב שחזר בו מביטולו. והוסיף, שאף על פי שעשה קנין שכירות, מימי יכול לחזור בו על ידי שמוציא את כליו להצר, כיון שהשכירות עצמה אינה מתירה, אלא שהיא מועילה מדין ביטול, וכל שאין כאן ביטול אף השכירות אינה מתירה.

והנה כל זה כתב החזו"א בביאור דעת המהר"ם (הובא בראש עירובין פ"ו סי' יט) שפסק שאין מועילה שכירות מישראל, ולכן מועילה רק מדין ביטול, אבל להראש (שם) שחולק על המהר"ם משמע שמועילה מדין שכירות, ואם כן יועיל גם בכל אופנים אלו, ולא נתפרש להדיא בדבריו כדעת מי נקט להלכה (ומדברי המג"ש משמע שעל כל פנים לבתחילה חוששים לשטת מהר"ם). אולם להלן בדבריו (שם ס"ק לב) מבואר שאין מועיל לשכור משכירו ולקטנו של ישראל, והוא כדעת מהר"ם.

סי'א) שמקם שנעשה באיסור היו מקח, ובדעת חז"ל אומרים האחרון כתב המחצית (ס"ק ה), שמלשון השו"ע שכתב אינו מועיל, משמע שאין השכירות מועילה כלל אפילו בדעבד, והוסיף שם, שלדעת זו אפילו בחול אין שוכרים.

[משנ"ב שם]

מקלין כנה⁽¹²⁾ לענן ימי החל⁽¹³⁾.

(12) ולקמן (סי' שפ ס"ק כא) כתב בשם ה"ח (שם ס"ק ו), שבישראל לא מועיל לשכור בפחות משה פרוטה, וכן כתב הקרבן נתנאל (עירובין פ"ו סי' יג אות ב). מאידך, דעת החזו"א (א"ח סי' פב ס"ק טו) שגם בישראל מועיל לשכור בפחות משה פרוטה, וביאר, שהרי נעב הראשונים שמועילה שכירות בישראל הוא משום שהשכירות נחשבת כביטול [וכן משמע לשון השו"ע שיש אומרים ששכירות מועילה כמו ביטול], ולכן אם מסכים הישראל להשכיר בפחות משה פרוטה הרי זה מועיל כמו ביטול. אמנם כבר הקשה ה"ח (שם) מדוע שכירות בפחות משה פרוטה נרצעה מדין ביטול, והיך שהרי בא עמו בתורת שכירות ואין כאן שכירות ולכן אינו מועיל.

(13) וכן כתב החזו"א (שם) שלכל הדעות השכירות מועילה מדין ביטול (ראה הערה הקודמת), ולכן צריך שתעשה השכירות באופן המתעיל

הלכות שבת סימן שעח שעט שפ

ביאורים ומוספים

[שו"ע ס"ה]

אף-על-פי שרבים דוחקים בחיצונה⁽¹⁾.

גמור, ימצאו דברי רבנן כחובא ואיטלולא, ולא ניתן פה לצדוקים לרדות. ואף שמוצינו שאומרים בעירובין 'ותרתי רסתרי' [ראה בשו"ע לקמן סי' שעג ס"ג], היינו דוקא בדבר שאינו ניכר כל כך, אבל לא בדבר הניכר כמו כאן.

סימן שפ דיני ביטול רשות

[שו"ע ס"א]

מה תקנתם, יבטל להם רשותו⁽¹⁾.

(1) ובתוספתא (עירובין פ"ה ה"י) שנינו, שמצוה על אדם לבטל רשותו, ואם היה אדם גדול הרשות בידו, וביאר הערוך השלחן (ס"ז) שאם הוא אדם גדול ולא נאה לו לבטל להב רשותו, יבטלו הם את רשותו לו. ומה שמוצינו בגמרא (עירובין סח, א) שרבא ביטל רשותו, יש לומר שישב היו צריכים לכך מפני תינוק שהוצרך המין למילה, כמביאר שם.

[משנ"ב ס"ק ג]

שמשלק עצמו מרשותו⁽²⁾.

(2) בגדר ביטול רשות כתב הרמב"ן (פסחים ב, א), שבביטול אינו מפקיר את ביתו, אלא שלאותו יום עוקר דעתו מלדור עם השותפים, כדי שיהיו הב כמי שדחים לבדם. ומשמעות דבריו שאין ענינו של ביטול אלא שקובע בדעתו שדוריו במקום אינם בתורת קבע [ובלשון הגמרא (עירובין סט, ב) שהמבטל הוא אורח כלפי מי שביטל עבורו]. ובמג"א (ס"ק ד) משמע, שהמבטל ביתו ודעתו לעכב בעד שכניו מלהכנס לביתו אין זה ביטול, ואין אומרים שהביטול הוא חלית ביטול גרידא. שביאר מדוע יש שמבטל רק את הצירו ואינו רוצה לבטל את ביתו, וכתב שעושה כן בכדי שלא להרבות עליו נכנסים ויוצאים, ומשמע מדבריו שאם ביטל את ביתו אינו יכול לעכב עליהם מלהכנס.

[ביה"ל ד"ה אף]

ואף-על-יב דאָסער למקצת שבת⁽³⁾.

(3) החזו"א (א"ח סי' פח ס"ק ה) ביאר, שאין דין שבת שנאסרה נאסרה, ומה שאמרו בגמרא (עירובין ע, ב) 'כל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת' חוץ ממבטל רשותו, היינו רק לענין שאי אפשר לערב עירובי חצרות באמצע השבת, ושאי אפשר לבטל רשות בשבת [ברשות שבאה לו בשבת]. ומה שאמרו שם 'חוץ ממבטל רשותו', היינו שסתם ביטול מועיל אפילו נעשה באמצע השבת. והוכיח דבריו מדברי הגמרא (שם ב, א), שמחיצות הנעשות בשבת מתירות לטלטל ואין אומרים שבת שנאסרה נאסרה. [וראה בביה"ל לעיל סי' שעא ס"ד ד"ה כל זמן, ובמה שכתבנו שם, שיש חולקים על כך].

סימן שעט

דיני חצרות וכתים ביניהם

[משנ"ב ס"ק ג]

חשוב לו כבית-שער⁽¹⁾.

(1) בטעם הדבר כתב רש"י (עירובין עו, א ד"ה נעשה), שכל אחד מהבתים החיצוניים נעשה בית שער לחצר הסמוכה לו. וביאר המהרש"א (שם) שהיה אפשר לפרש שנעשו בית שער לבית האמצעי ויחשב בית שער למי שסובר לעיל שם (ע"ה, ב) שבית שער של יחיד נחשב לבית שער, אמנם לפי האמת אינו נחשב בית שער לאמצעי, כיון שמדובר שלכל בית יש יציאה נפרדת, ונחשב לבני החצר בית שער מחמת הרגל העירוב. שמכאן העירוב שבאמצעות צריכים הב לעבור דרך הבית הסמוך להם.

[משנ"ב שם]

דנעשו כלם כבית-שער לאותה חצר⁽²⁾.

(2) והיינו כשאין להם דרך אחרת לעבור מחצר לחצר וולת דרך שלושה בתים אלו, אבל אם יש להם דרך אחרת, כתב הערוך השלחן (ס"ג) שאין הבתים נחשבים לבית שער, וגם הב צריכים ליתן פת.

[שו"ע ס"ב]

שכל אחד הניח ערוב כבית-שער של חצר אחרת⁽³⁾.

(3) טעם דין זה נתבאר בגמרא (עירובין עו, א), שיש לאסור את הטלטול בחצרות ממה נפער, משום שאם נדון את שני הבתים כבית שער, הרי אי אפשר להניח עירוב בבית שער [וכמו ששינונו שם (פד, ב) הנוהן את עירובו בבית שער אבסדרה ומרפסת אינו עירוב, וכן פסק הערוך לעיל סי' עשו ס"ג], ואם נדון איתם כבית, נמצא שיש בית שאינו מעורב המפסיק בין כל חצר למקום העירוב שלה ואי אפשר לומר שלכל אחד נחשב את הבית הסמוך לחצירו כבית שער ואת הבית האחר לבית גמור. משום שזה 'ותרתי רסתרי' וכמו שפירש רש"י שם (ד"ה לא מינברא), שאם כל בית יחשב כלפי חצר אחת כבית שער וכלפי החצר האחרת כבית

תְּלָבוֹת שֶׁבַת סִימָן שְׁעָה שְׁעָם שֶׁם

רמז פאר העולם

ל' ז'ס ב'פ'ק'ר
וכ'ש'מ'א'ל, ה'ר'י'ף
וה'ר'א'ש וה'ר'מ'ב'ים
ב'פ'ק'ר ט'ה'ל'כ'ות
ז'ח'ב'ן

(יד) או שנים בהיצוֹנָה יַעֲרֹב, (יט) אִין תַּחֲדִי שְׂפָנִימִית אוֹסֵר עַל הַהִיצוֹנָה: הֵגָה וְהָיָה הַדִּין (כ) רַבִּים שֶׁהֵם תַּחֲדִי, וְאִין צָרִיכִין לַעֲרֹב, כִּדְבָר שֶׁתִּבְאָר לְעֵיל סִימָן ע"ע (הַסִּימָן פֶּקֶד ד: ה' לִישָׁלֵשׁ הַצָּרוֹת זֶה לַפְּנִים מִזֶּה וְהַחֲדִי כָּל אֶחָת, אַף-עַל-פִּי שֶׁרַבִּים הוֹרִים בַּהִיצוֹנָה) אִינֶם אוֹסְרִים, שְׂכַל אֶחָת מִתַּחַת בְּמִקּוּמָהּ, וְאִם הָיוּ שְׁנֵים בְּפִנִּימִית וְלֹא יַעֲרֹבוּ, הָרִי הֵם אוֹסְרִים עַל הַתַּחֲדִי שֶׁבְּאַמְצָעִית וְשֶׁבַּחֲצִיזוֹנָהּ. זֶה הַפֶּלֶל, רִגְלֵי הָאֲסוּרָה בְּמִקּוּמָה אוֹסֵרֶת שְׂלֵא בְּמִקּוּמָה, וְרִגְלֵי הַמִּתַּחַת אִינֶה אוֹסֵרֶת שְׂלֵא בְּמִקּוּמָה:

שַׁעַט דִּינֵי חֲצֵרוֹת וּבָתִּים בִּינֵיהֶם, וְבוֹ ב' סְעִיפִים:

א גמרא עדובין ע"ה
ב יום ע"ו בע"ה
ונפ"ש

א *ישתי חצרות ושלשה בתים ביניהם (א) פתוחים זה לזה ורוצים לערב נסד, חצר זה בא דרך בית שאצלו ונתן ערובו (ב) בבית שבאמצע וכן עושה השניה, (ב) ומתרים בשלשתן, שכל בית שאצל החצר (ג) חשוב לו כבית-ישיב ואין צריך לתן פת, והאמצעי הוא בית שמניחין בו ערוב (ד) ואין צריך לתן פת: ב *ישתי חצרות ושני בתים ביניהם ולא ערב נסד אלא כל אחת לעצמה, וכן בן חצר זה דרך בית שאצלו והניס ערובו בבית שאצל השני, וכן עשה השני, שגם הוא הניס ערובו בבית הסמוך לחצר האחרת, לא קני ערוב, שכל אחד הניס ערוב בבית-ישיב של חצר אחרת):

שפ דינאי בטול רשות, ובו ד' סעיפים:

א ט'קנה צרחקין ט"ט
ב שב ובסוף קרל ב
ג בריתא שם ד שם
דמ'שנה וקבית הלל

א *אחד מקני הקצר (א) ששבת ולא ערב עם האחרים, (ב) אוסר עליהם. מה שתקנתם, יבטל להם (רשות¹), שיאמרו 'רשותי מבטלת לכם או קנניה לכם', (ג) 'אין צורך לקנות בקני-סדר, ויכול לבטל' *אף

שִׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

[illegible]

בְּאוֹר הַלֵּכָה

במשנה ברורה. והנה הט"ז מקפץ על דברי הביתוסוף, ונעת' דבין שש
נצא בספר חושין כלי עם שופקין לשם, והביא ראיה לזה מדבר
הרב סג"ד, ונדים מקהרונים דחי ראיהו הנהפכת שבת ותרשלות ואלה
דבר נעצא אקלים, דהרב הפיד לא קאי רק אדשא דרבי הרבנים ולא
אספא, ודלא דכי כזה אשונים שחב פרש"י דגורי ספרו שהיא פחותה
מארבע אמות: הרשביא ותרשביא וקאור ורזן, וכן עוד בפניאלקנים דהוא
היון בימות העתים שאין צריכן לעקא, וכלי סמטון שני, אפלו פחותה
מארבע אמות יהיה דשניהם סמטון:

* אף משתחשך, עין במלשנה ברוכה, ואף על גב דנאסר למקצת שבת⁸, מפל טקום מתי בטול, פדאיתא בקריתא ע עמוד ב דלענין בטול רשות לא

א (א) פתוחים זה לזה. והם גמ"ס פתוחים לתצרות שאצלו, וקא משמע לן, דאף-על-גב דרעקלא אס בית אחר אינו נותן חלק בעצרו, הוא בעצמו אסור לטלטל וגם אסור על בני הצער, הקא יציר ששום אחד מהשלשה לא יתנו חלק בעצרו ואפילו הכי מותרים הכל לטלטל, כגון אם יתנו בעלי שתי התצרות את עצרונן בבית האמצעי, ומשעם שמסמין: (ב) ומותרים בשלשיתן. ודעה לומר, שהם מותרים לטלטל באותן המקום והבתים בהן אף-על-פי שלא נתנו חלק בעצרו: (ג) השוב לו מבתים אחרים שבני הצער (ד) מוליכין צריכין דרך עלה לאמצעית. ויש שכתבו, (ה) והוא הדין אם נתנו שניהם הערים באחד מקומות הסמוכים לתצרות או באחד משאר מקום שבשתי התצרות, אלו השלשה בתים אין צריכין לזון ערוכ, הנעשו כלם בית-שען לאותה תצרה: (ו) פיון שעוברים דרך עליהם להניח הערוכ בה: (ז) ואין צריך לתן פת. כמבאר בסיומו שסו סעיף ג:

א (א) שִׁשְׁכָה וְלֹא עֵרֹב. נִקְט' שִׁשְׁכָה, לְאַשְׁמִיעֵינוּ דְאֵלֵינוּ בְּהֵיאָנוּ אִסּוּר כְּעֵלָא בְּטַל, אֲבָל הוּא הֵדִין (ב) דְּאֵפְלוּ כְּשֶׁהֵייד יֵלֵא עֵרֹב מִהֵי בְּטוּל:
(ג) אִיסּוּר עֲלֵיהֶם. לְטַטֵּל מִבְּמִיתָם לְחֹצֵר: (ד) וְאֵין צָרִיד לְמַנּוּת בְּקִנְיֵן-סוּדָר. הוּא יָק (ה) סְלוּק רְשׁוּתָא בְּעֵלְמָא, שְׁמַסְלַק עֲצִמ' מִרְשׁוּתָּהוּ:

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

(7) תוספות: (ב) ואפילו אם כל ימות החל אין להם רשעה לעבור בדרך הבחינה, אפילו הכי כיון שהענין את הערוב בבית האמצי על-כרחך נתרש הבחינה שמשני הצדדין לעבור בדרך עליהן בשבת בשורצה לאלל הערוב ועין בפריימקדים: (3) מניאבותם משם התוספות: (4) זה הטעם על ציד השני, וכצד הראשון שהענין הערוב בבית הספור להער, הטעם, ראשון ישני בחים פטורים מקרי שהם בית-ישיר לאורו בית, וסבית לשמנה בו הערוב פטור מסכנה, כמו שפתיב בשלח-ערובה: (ב) והא בשלח מניי אי מבוער יום, ויש לו ענין שהיה לערוב: (3) תוספת-שבת:

